

CAN GÜRZAP'IN SAHIBİNİN SESİ SAHNELEMESİNE İLİŞKİN BELGELER

1985-1986

SAHIBİNİN SESİ
Avni Dilligil Tiyatro Ödülü:
En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu
Tülin Oral

Oyun broşürü.

SAHIBİNİN SESİ

Yazan **Sevim Burak**
Yöneten **Can Gürzap**
Dekor **Nurettin Özkönü**
Kostüm **Hale Eren**
Işık **Ayhan Güldağları**
Reji Asistanları **Orhan Tetikcan, Özden Çiftçioğlu**
Dans Düzeni **Aysun Aslan**
Bilal Zekâi Müftüoğlu
Ziya Bey Mustafa Yalçın
Zembül Sema Çeyrekbaşıoğlu
Baba Tuğrul Çetimer
Melek Rüçhan Çelebi
Azize Mefharet Atalay
Anastasya Tülin Oral
Şahende Nurinisa Yıldırım
I. Polis Adnan Biricik
II. Polis Cengiz Korucu
M. Seza Metin Belgin
Donna Özden Çiftçioğlu
Dr. Jak İsmail İncekara
Doktor Selami Üney
Şükürü Bey Emin Gümüşkaya
Osman Sabri Tuncer Necmioğlu
Kondüvit Sabih Akgün
Sulöz Nursel Tuna
AKM Oda Tiyatrosu
İlk oyun: 8 Ekim 1985

Sahibinin Sesi

ÖMER ULUÇ

Parmağa batan iğne kalbe doğru yürür (ölümün adım adım yaklaşmasını simgeler), bir mahalleyi yakacak kadar gaz toplanıp depolanır (bütün diğerlerinin de ölümü büyük bir yangın, bir terör finali son çare olarak tasarlanmaktadır). Bu arada bu işlerle ilgisi olan kişi dışarıdan bakıldığında yaşantısını 1930'ların bugün artık efsane olan Beyoğlu'nda küçük eğlenceler, içkiler ve dolaşmalarla sürdürmektedir.

Sevim Burak'ın edebiyatında sessizlik ve durağanlık yoktur. Hemen her şey bir hareket

içindedir, birbirinden bağımsız başlar, giderek düğümlenir, hızlanarak beraberce bir sona doğru gidilir ya da sürüklenilir. Oyunun baş kişisi olan Bilal Bey bu sondan kurtulmak için en olmayacak şeyi denemekte, başka birisi olmak istemekte, kendisine tam karşıt birisi, yanmış bir tayyareci, savaş kahramanı Muzaffer Seza'nın kişiliğine geçmeye çalışmaktadır. Sevim Burak 1965'te yayınlanan "Yanık Saraylar" adlı kitabındaki bir öyküsünü oyunlaştırmaya o zamanlarda başladı ve uzun aralıklarla bu çalışma 1973'lere kadar sürdü. 1930'ların dergileri, kartpostallar, fotoğraflar belgeselliği pek görülmemeyen bu oyun için kullanıldı. Oyunun bu kadar uzun bir sürede devamlı değiştirilmesi, bırakılıp yinelenen ele alınması, yazarın tiyatroyu benimsemesindeki güçlükleri, sorunlarını göstermesi yönünden ilginçtir. Öyküyle oyunun karşılaştırılması konuyla ilgilenenlere bu anlamda çeşitli ipuçları verebilir.

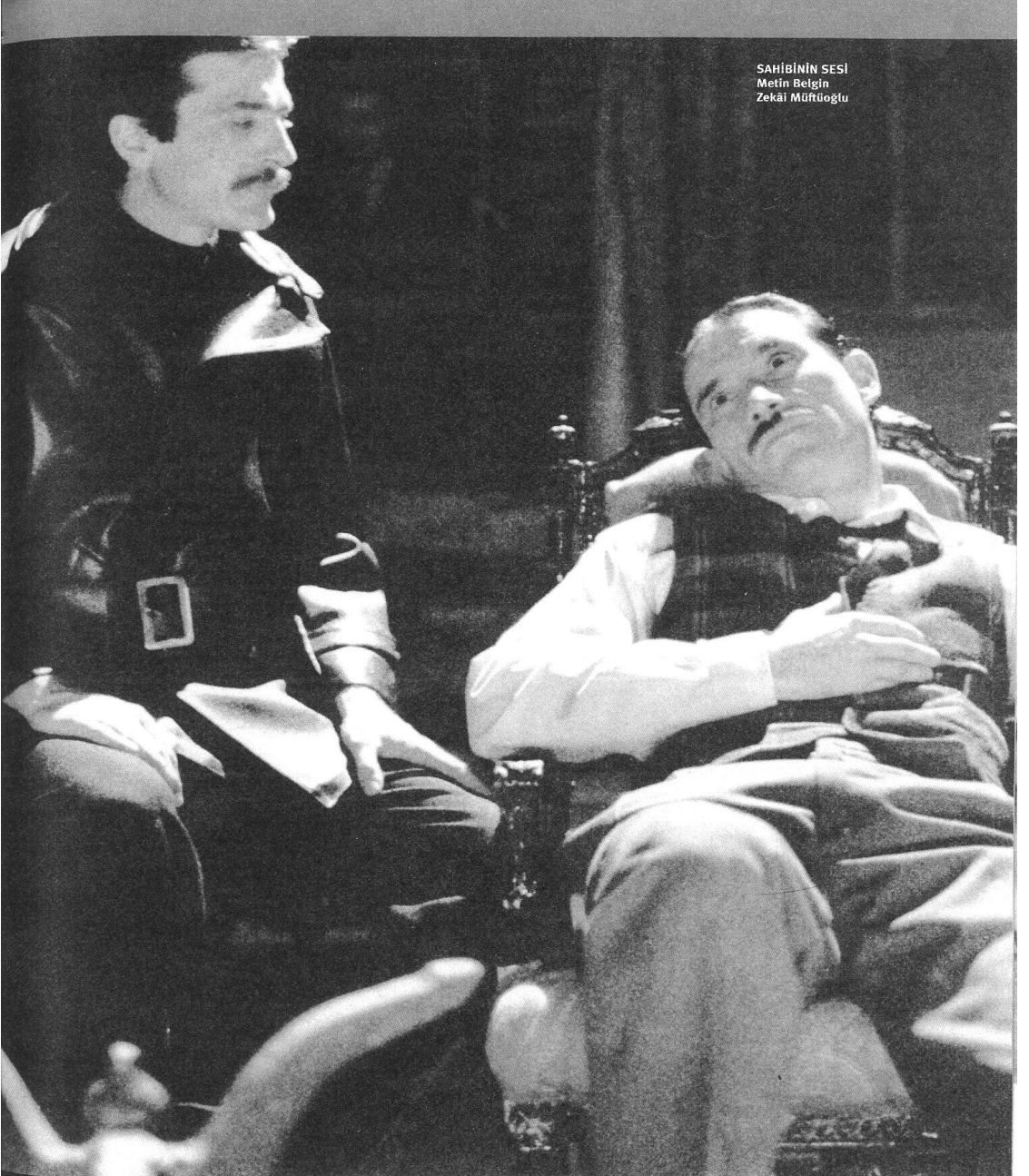
Bir edebiyatçı olarak Sevim Burak edebiyatın sınırlarında dolaşmış, dili zorlamış, sözcüklerin yüzlerini görmek istemiştir. Fiil çekimleri, fonetik, heceleme, sonsuz tekrarlar, sözcüklerin parçalanması-birleştirilmesi, sözcüklerin resimlerinin, diyagramlarının, sayılar ve işaretlerin öykülere konulması ve vb. bütün bunlar dile bir hareket, hız ve canlılık vermek tutkusuydu yapılmıştır. Tiyatro yazmaya kalkışı da, kendisinin söylediği gibi, kişilerinin canlanıp canlanamayacaklarını görmek isteğiyle olmuştur. Dilin hareketleriyle oluşmuş ve dilin içinde yaşayan kişilerin ayağa kalkmaları için tiyatroyu başlıca araçlardan biri olarak görmeye başlamıştır. Bazılarının biçimsel ve anlaşılması güç olarak gördüğü edebiyatın ve belki de kendi dünyasının anlaşılmasında, sanatındaki içeriğin ve mesajın daha iyi görülmesine tiyatronun büyük önemi olacağını düşünmüştür. Gene de 1973'ten sonra oyun yazmadı. Kısaca Sevim Burak'ın oyunlarını -hepsi hepsi iki tane- profesyonel bir tiyatro yazarının işleri olarak değil de, edebiyatın sınırlarında dolaşan birinin arayışında şöyle bir uğradığı bir alana ilgili işler olarak görüyorum. Ancak büyük kalıcılar, böyle geçiciler de olabilir. Devlet Tiyatrosu'nun bu girişimini içtenlikle kutlarm.

İLK YILLAR "ROKSOLAN"

(Oyun 2 Bölüm)

Yazan **Orhan Asena**
Yöneten **Raik Alınacıık**
Yön. Yard. **Sumru Karaca**
Dekor-Kostüm **Serpil Tezcan**
Işık **Ayhan Güldağları**
Reji Asist. **Dündar Müftüoğlu**
Süleyman Engin Şenkan
İbrahim Atilla Olgaç

SAHİBİNİN SESİ
Metin Belgin
Zekâi Müftüoğlu

SANAT DERGİSİ

TIYATRO

Sevim Burak'ın Sesi...

"Sahibinin Sesi" - Yazan: Sevim Burak. Yönetmen: Can Gürzap. Dekor: Nurettin Özkonu. Kostüm: Hale Eren. Dans düzeni: Aysun Aslan. Oynayanlar: Z.Müftüoğlu, M.Yalçın, S.Ceyrekbaşoğlu, T.Çetiner, R.Celebi, M.A.Talay, T.Oral, N.Yıldırım, A.Birlik, C.Korucu, M.Belgin, Ö.Çiftioğlu, I.Ince-kara, S.Uney, E.Gümüşkaya, T.Necmioğlu.

SEVİM Burak, edebiyatımızda bir fırtına gibi eslenmişti. "Yanık Saraylar"ın çıkışından (1965) bu yana yirmi yıl geçti tadi hâlâ damağımızda, alevleri hâlâ içimizde. "Uzun bir suskunluk" diye nitelendirilen sonraki yıllarda, Sevim Burak boş durmadı, belki ürün vermedi ama, yazmayı sürdürdü. Ölümden bir süre önce yayımlanan "Sahibinin Sesi" oyunu, 70'li yıllarda üzerine yeniden döndüğü, yeniden çalıştığı oyunlardan biriydi. Şimdi İstanbul Devlet Tiyatrosu (Oda Tiyatrosu'nda) "Sahibinin Sesi"ni sergilemeye başladı.

Her şeyden önce İstanbul Devlet Tiyatrosu ve Can Gürzap'ı bu seçim nedeniyle kutluyorum. Tercih pilavı gibi yeniden yeniden aynı eserlere (adları farklı bile olsa birbirinin kopması olan oyunlara) dönmeklerine, farklı söyleme biçimlerine yönelip, riskleri göze alabilmişler.

Riskler diyorum, çünkü, Sevim Burak'ın eseri özellikle sahnelenme aşamasında çeşitli tuzaqlar ve güçlükler taşıyor. Şöyle ki, Sevim Burak, çok somut gerçeklerden hareket edip, fantastik boyutlara ulaşan bir dilin ve imgelemenin ustası. Bilinç, bilinçaltı; bireysel ve toplumsal gerçeklerle idealler, ilkelere, düşler/ düşüşler, birbirinden kopmadan bir kanavçe gibi işleniyor; dolaylı ya da dolaysız bağlantılar ilişkisi hep sürdürülüyor. Bağlantıları yok sayıp, salt fantastik olmak için fantaziyeye yönelmek, ya da tam aksine yalnızca sözcüklerin gerisindeki gerçekliğe sığınıp, bunları sahnelmek, Sevim Burak'a ihanet, oyuna ihanet olur, içeriğinin yitirilmesine yol açardı. Hayır, oyunu sahnelleyen Can Gürzap, bu tuzaqlara düşmediyor. Biçim oyunlarına kalkışmadan, oyunun içeriğinin zorladığı biçimi buluyor ve kişisini bir kılıyor. Somut gerçeklikten düşsel ger-

çekliğe gidip gelen bir çizgide bize oyunu başarıyla aktarıyor. "Nostaljik" nitelikli çürümeye yüz tutmuş dekor, yönetmenin yorumuyla bütünleşiyor. Kostümler şimdilik fazla "yeni", kullanılmışlığı, benimsenmişliği yok. (Ne de olsa ilk oyunlar.)

"Sahibinin Sesi"nde pasazade artığı Bilal Bey'in ağzından, gözünden, kafasından geçenlerle, çevresindeki insanları ve mahalle sakinlerini tanı; Bilal Bey'in ilişkileri ve bakışı aracılığıyla 1930'lar İstanbul'unun bir kesitine tanıklık ederiz. Bu kesiti çok iyi tanıyan Sevim Burak, bunların, günümüze uzatmalarını da gözden hiç ama hiç kaçırmaksızın, (önemli olan da bu) etten, kemikten, canlı, her an soluk alıp soluk veren bir toplum tarihi, toplum incelemesi sunuyor, bize. Öylesine gerçek, öylesine somut, öylesine doğru ve öylesine geçerli sayısız ayrıntılarıyla desteklenmiş bir metin ki, bu, dinlerken, işte Sevim Burak'ın güçlü sesi demekten kendimi alamadım. (Oyunda "Nazım" diye geçen, Nazım Hikmet'le ilgili sözler ke-

silmiş. Herhalde günümüz gereği.)

NE yazık ki bu dönemi ve bu kesiti oyuncuları hiç tanımıyor. Oyunun eksen kişisi, oyunu var eden oyun kişisi diyebileceğini Bilal Bey'de Zekai Müftüoğlu, kusursuz bir ezberle (sakin dudak bükmeyle, onca monolog, güc bir iş) Bilal Bey'in tüm sözlerini bize aktarıyor ama, Bilal Bey değil, Bilal Bey'i yaşamıyor, Bilal Bey'i tanımıyor. Zembul'dan dönme Sumbül Hanım da, Sema Çeyrekbaşı da öyle. (Daha oyunun ilk anlarında Zembul Hanım miyavlayarak tüylerini yolarken, kedi taklidi yapmıyordu. Yalnızlığının, doyumsuzluğunun, sabrının, dinmeyen arzularının, "dişilğinin" "bunalımın" yaşıyordu. Yoksa niye öyle kedi gibi miyavlasın. (Bir de ayrıntı: İki saç tokasıyla, belki dikkatini oyundan çok saçlarına yoğunlaştırılmayı öneleyebilir.) ...Oyunda yansıtılan dönemi ve kesimi bize oyunculuğuyla, tavrıyla aktarabilen oyuncu ebe Anastasya-

da Tülin Oral. Canlandırdığı Osman Sabri kişiliğiyle sonsuz bütünleşen, hele bugüne uzantılarını en bilginli bir şekilde ortaya koyan oyuncu ise, Tuncer Necmioğlu.

Belki, diyorum, oyuncuların 1930'lar döneminin İstanbul toplu yaşamını daha yakından tanımayla çalışmaları, öğrenmeleri, oyunculuklarına katkıda bulunur. Ve şimdiki halde, en hareketli sahnelerde bile sahnelenmede var olduğu hissedilen, ancak oyuncuların geçmediği için, eksikliği duyulan iç dinamizm oyuna katılabilir.

"Sahibinin Sesi", seçimi, sahnelenisi, üzerinde titiz çalışılması, verilen emekle saygı yapıyor. Yandırırmann yanı sıra, izleyiciye tiyatro tadı veren bir oyuna bu oyuna yeni tiyatro mevsimine, bu mevsimde tiyatro emekçilerine, tiyatro izleyicilerine, "Merhaba, hoşgeldiniz" demek, içime bir güven, bir umut veriyor. Bunun da belirtmeden, edemedim.

ZEYNEP ORAL

Hüriyü

"Sahibinin Sesi"

DEVLET Tiyatroları İstanbul'da sezonu açtı. Oda Tiyatrosu'nda sergilenen Sevim Burak'ın "Sahibinin Sesi" adlı oyunu, izleyicilere "dengesiz" bir kişilik yapısının "hızlı" bir toplumsal dönüşüm karşısındaki bunalmalarını yansıtıyordu.

Devlet Tiyatroları'nı İstanbul izleyicisine sevdiren kişilerin başında hiç kuşkusuz Yaşla Hanım geliyor. Tükenez enerjisi, hiç silinmeyen tebessümü ile, "halkla ilişkiler"i büyük bir ba-

şarıyla sürdürüyor Yaşla Hanım. Eski Müdür, Can Gürzap, bu oyunun yönetmeni olarak karşımıza çıkıyor. Özgün buluşları olan bir yönetimle yorumlanmış oyunu.

Can Gürzap, geçen seneye kendisine karşı "tezgahlanan bir oyunu", polemiklere meydan vermeden derhal istifa ederek,

Gürzap bürokrasi "yönetiminde" de oyun yönetimi kadar başarılıydı.

EŞİ OLMAYAN OYUN — Bütün oyuncuların birinci sınıf bir oyun çıkardığı "Sahibinin Sesi", edebiyatımızda eşî olmayan bir oyun. Sema Çeyrekbaşı ve Zekai Müftüoğlu da oyunun başarılı sanatçıları

Şehrimizde bir tiyatro olayı: "Sahibinin Sesi"

JALE BAYSAL

"Sahibinin Sesi", zamanında sefir olma hayalleri kurmuş, önemsemediği bir Fransızca hocalığı ile yetinmek zorunda kalmış, kimseyi sevmeyen, kimse için iyi zanda bulunmayan, herkese iftira eden, ara sıra sözümona bir Fransızca şiir okuyan, Chopin'den bir parça dinlemek isteyen, asker kaçağı olduğu için kabûslar görecektir kadar korku içinde bulunan, ne on yıldır evlenme vaadiyle yanında tuttuğu kadına ne ondan olan çocuğuna merhamet eden, günlerini bilardo oynatarak, Novotni'de bira, Taksim Bahçesi'nde rakı içerek, Mülen Ruj'da, Garden Bar'da dans edenlere bakarak, sinemalarda "Annie Şoför" düzeyinde filmler seyrederek, cambaz sezişine çıkararak, işkembe corbası içerek, Hüseyin Efendi Lokantası'nda ya da Hüsn-ü Tabiat'ında öğle yemekleri yiyecek geçiren bir paşazadedir. Ablasından beş lira, halasından 1 lira, kimden ne yürütebilirse yürütmeye bakar. Asker kaçağılığı durumundan kurtulmak için ölmüş bir tayyare şehidinin hüviyetini ele geçirmek üzere tertipler kurar... Yaşadığı sevgisiz, duygusuz, ruhsuz, anlamsız hayat onu kabûslara boğar, sonunda da bütün mahallesi, eşini ve çocuğunu gazıyağı dökerek yakmaya kalkışacak kadar sapıtmasına yolaçar. Yıl 1930.

BELLİ BİR TOPLUM YAPISI İÇİNDE

Oyunun en büyük başarısı, çok iyi çizilmiş bir "birey"i sunmuş değil, bu "birey"i belli bir toplum yapısının içinde yakalayabilmiştir.

Akil almaz derecede çaresiz, talihsiz bir kadın, bu kadına yardım etmeye çabalayan ama ellerinden birşey gelmeyen bir insan kalabalığı: Nene, enişte, abla, ebe hanım, iyiniyetli komşular. Şanlı geçişine bakmadan, oğlunun asker kaçağılığına çarpık çözümler bulmaya çalışan bir eski paşa-baba. Ömrünü bir evin ve onun insanlarını uğruna kosmakla harcayan ve sonunda kendini Darülacezede bulan, "eski terbiye görmüş, nur yüzlü" Aziz Hala. Oğlunu Kutluda abutabilmek için Kâmil

Molla'nın köşkünde açılış yapıpmuş olan Fatma Hanım. Polisler, doktorlar. Piyesin kahramanına, "vatan yerine milli hisler, tarih yerine müze, harp yerine resmi geçit, ölüm yerine saygı duruşu... Mütevezi vatandaş, biz sizin için öldük" diyen şehit Muzafer Seza. Ve bakkalı, kasabı, hamalı, kömürüstü, gazinocusu, kaymakamı ile, ya yalnızca sesleri duyulan, ya sahnedeki görünüşü, ya da yalnızca anılmış olan bütün bir kalabalık. Bir romamı döldüracak kadar malmeme...

Oyun, paşazade Bilal Beyin seyirciyeye doğrudan anlatmaları, düs ve kabûs sahneleri, ölmüş olanların da yer alabildiği kişilerarası küçük sahneler, en son sahnedeki olduğu gibi gözü açık hayallemeler ve bir gramofondan gelen seslerle sunuluyor. Bi-

sanat yapısı, ama sahneye koyucunun dokunmaları da çok isabetli. Örneğin metindeki Şahende ile Zembul'un kahve hikâyelerinin çıkarılışı, Zembul karakterinin seyirci tarafından doğru algılanmasına yardımcı olmuş. Son sahnedeki gramofondan gelen seslerin bir bölümünün görüntüye dönüştürülmesi de yine seyircinin oyunu gereği gibi alabilmesine olanak sağlıyor.

Bir küçük değinmem olacak. Madam Anastasya'nın, zengin evlerinin mürebbyeleri havasından bir kadın olarak sunulması yanlış. O Madam Anastasya, Faik Paşa'nın ölümünden sonra haber gönderilip çağırılan, cenazenin arkasından kapı önünü yıkayan Aziz Hala'ya su taşıyan Madam Anastasya'dır, lüks bir ebe hanım değildir. Yi-ne onun, Bilal'in çıkardığı rezaleten sonra Zembul'u kucaklayıp "benim için kavga etme" deyişi, yirmi dizelik bir şiirin ancak sunabileceği insanca bir duyulmuşluğuna şahnesidir. Bütünyle bu sahne çok iyi oturmamış, temposu fazla kalırlı, güzelliği yeterince verilemiyor.

EŞİ OLMAYAN BİR OYUN

Ne önemli var? Sevim Burak, edebiyatımızda eşî olmayan bir oyun örneği vermiş, sahneye koyucu da oyunun hakkını verebiliyor. Başta çok ağır yüktü ile Bilal ve sonra Zembul karakterlerindeki oyuncular olmak üzere, bütün oyuncularımız birinci sınıf oyuncular çıkarıyorlar.

"Sahibinin Sesi", bildiğimiz doğruları onuncu defa istip yeniden önmüze getiren bir oyun değildir. İki saat sonraya kalmayacak bir boş gevezelikler oyununa da değildir. Gerçekleri zorlayarak, yakıştırma bir hikâyeye sunmuyor, toplulumuzun bir kesitini en ilginç gerçekleri içinde yakalayabiliyor ve bizim insanlarımızın geçeceğinden geçen bir köprü ile, evrensel insan ve hayatın gerçeklerine ulaşıyor. Dinlemeye değer bir hikâyeye dinlemek, hayat boyu hatıremizde kalacak sözler söylendiğini iştirmek, usta işi bir tiyatro oyunu görmek istiyorsanız, "Sahibinin Sesi"nde bütün aradıklarınızı bulabilirsiniz.

"Sahibinin Sesi" İstanbul'da gerçek bir tiyatro olayıdır.

SAHİBİNİN SESİ / Yazan: Sevim Burak / Yönetmen, Can Gürzap / Dekor: Nurettin Özkönu / Giysi: Hale Eren / Işık: Ayhan Güldoğru / Oynayanlar: Zekai Müftüoğlu, Mustafa Yalçın, Sema Çeyrekbaşı, Tuğrul Çetiner, Rüçhan Çelebi, Meşaret Atalay, Tulin Oral, Nurinnisa Yıldırım, Adnan Biricik, Cengiz Korucu, Metin Belgin, Özden Çiftcioğlu, İsmail İncekara, Tuncer Necmioğlu, Emin Gümüşkaya, Erdal Tosun / İstanbul Devlet Tiyatrosu yapımı.

lâl'in anlatımları, tipik bir biçimde, içinde yazılı olanların hiçbir ciddi değeri olmayan bir hatıra defteri üslubunda... "Sahibinin Sesi", aslında trajik bir komedi. Ama trajedi yani öyle ağır basıyor ki, Sevim Burak'ın en ince esprilerine bile gülmeyecek gücü ancak bulabiliyoruz.

KOLAY BİR OYUN DEĞİL

"Sahibinin Sesi", sahnelenmesi kolay bir oyun değil. Düşlerin gerçekdışı havası, hatıra defteri üsluplu mesajlar, rüyadan gerçeğe sürekli gidip gelişler, kişilerin karakterlerine bağlı değişik havada sahneler, en üstün bir dikkat ve bozulmaması gereken bir denge gerektiriyor. Oda Tiyatrosu'ndaki "Sahibinin Sesi" temsili için, sahneye koyucuyu da oyuncularını da tek tek kutlamamız gerek. Oyun gerçek bir